

सम्पादकीय

अझै भएन खोला नदीको मर्मत सम्भार

हरेक वर्ष सप्तरीमा बाढीले ठूलै क्षति पुऱ्याइरहेको हुन्छ। तर, क्षति पुऱ्याउने कारण बारे कसैले केलाउन सकेका छैनन्। सप्तरी जहिले पनि बाढीको उच्च जोखिममै रहने जिल्ला हो। विभिन्न नदी, नालामा पानीको उच्च बहाव बढेपछि मानव बस्तीमा पानी पस्नाले डुवानमा पर्ने गर्दछ। खोला, नादीमा उच्च पानीको बहाव हुने मुख्य कारण हो मर्मत सम्भार र सरसफाई। नेपाल सरकारले नदीबाट बाल्वा निकालन प्रतिबन्ध लगाएपछि खोला, नदीमा बालुवा थुप्रिए जाँदा बहाव क्षेत्र साँधुरो हुँदै गएको छ। नदीमा बालुवा, गिटी भरिएपछि आफ्नो मुल प्रभाव क्षेत्रलाई छोडेर अन्य स्थानबाट पानीको बहावले बाटो बनाउँदा नदी फुट्ने गरेको देखिएको छ। यसप्रति निकायको चासो गएको देखिएन्।

जिल्लाको खाडो नदी त्यस्तो नदी हो जसबाट सामान्य वर्षामा पनि बाढी आउने सम्भावना रहन्छ। यो नदी नियन्त्रण, मर्मत, सरसफाईका लागि विगत सात वर्षदेखी प्रयास भइरहेको छ। तर, हालसम्म पनि यस प्रयास सफल हुन सकेको छैन्। हरेक वर्ष बजेट निकासा हुन्छ, तर पुरानै कामलाई कागजी प्रक्रिया अपनाएर रकम हजम हुने गरेको छ। जिल्लाको रुपनी गाउँपालिका हुँदै राजविराज नगरपालिका, हनुमाननगर कंकालिनी नगरपालिका, तिलाठी कोइलाडी गाउँपालिकासम्म खाँडो नदीको बग्ने गर्दछ र पछि तिलाठीबाट भारततर्फ सो नदीको धार परिवर्तन हुन्छ। यस्तो अवस्थामा खाँडोको अन्तिम गन्तव्य तिलाठी नै हो। बाढीको पानी पनि सबैभन्दा बढी तिलाठीमै जम्ने गर्दछ। हरेक वर्ष तिलाठी डुवान पर्नुको कारण पनि खाँडो नदी नै हो।

तसर्थ विभिन्न नदी, खोलाको मर्मत सम्भार र उचित सरसफाई प्रति सम्बन्धीत निकायको ध्यान पुगोस् यसका लागि स्थानियस्तरबाट पनि जनदबाब सृजना गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेको छ।

पुरानो रोगको उपचारका लागि सम्पर्क गराई।

होमियोप्याथिक रिसर्च इन्स्टिच्युट

डा. सुशील मोहन दास

(बी.एच.एम.एस)

सिरहा रोड, राजविराज फोन : ०३१-५२९९६८

डा. ललन प्रसाद रौनियार

Dr. Lalan Prasad Rauniyar

MBBS (BPKIHS) Dharan, MD Paediatrics
(BPKIHS) Dharan, NMC Reg. No. : 13338

कन्सलटेन्ट बाल रोग विशेषज्ञ

सम्पर्क : कृताञ्जली मेडिकल हॉल, राजविराज
Mo. No : 9842830252, 9804605569

डा. रंजना गिरी

Dr. Ranjana Giri

M.B.B.S. MD (Obstetrician and
Gynaecologist)
Infertility Specialist (Consultant IVF)
NMC No. : 10635

बरिष्ठ रक्ती तथा प्रसूती रोग विशेषज्ञ

बाभपन, कमजोरी, लिकोरिया, महिनाबारी सम्याको सफल उपचार
सम्पर्क : कृताञ्जली मेडिकल हॉल, राजविराज
Mo. No : 9842830252, 9804605569

हराएकामध्ये द३ प्रतिशत बालबालिकाको परिवारमा पुनर्मिलन

काठमाडौं, २८ भदौ (रासस)।

गत आर्थिक वर्षमा हराएकामध्ये द३ प्रतिशत बालबालिकालाई खोजी गरी परिवारमा पुनर्मिलन गराइएको छ।

नेपाल सरकार, बालबालिका खोजतलास समन्वय केन्द्र (१०४) मार्फत उक्त वर्षमा तीन हजार ६५८ बालबालिका हराएकामध्ये तीन हजार नौ जनालाई पुनर्मिलन गराइएको हो। सोही अवधिमा बेवारिसे फेला परेका १९७, सडक बालबालिका ३५५ र जोखिमपूर्ण कार्यमा संलग्न तथा सडकमा वस्तु विनिमयमा संलग्न ५८ बालबालिकाको उद्धार, संरक्षण र व्यवस्थापन गरिएको महिला बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालयका प्रवक्ता उमेश दुड्गानाले जानकारी दिनुभयो। नभे टिएकामध्ये कतिपय बालबालिका सीमापारि छिमेकी भारत पुगेको हुनसक्ने र त्यहाँबाट खोजी र उद्धार गर्न कठिनाइ हुने गरेको छ।

सो मन्त्रालय र मातहतको राष्ट्रिय बाल अधिकार परिषदले स्थानीय तह र नेपाल प्रहरी समेतको समन्वयमा बालअधिकार ऐनको कार्यान्वयन, बालबालिकाको उद्धार, संरक्षण र व्यवस्थापन गर्दै आएको छ।

परिषदको बालबालिका खोजतसाल केन्द्रले पछिलो समय यही भदौ १७ गते काठमाडौंको कलडीकीबाट बेवारिसे सडक बाललिकालाई खोजी गरेर उद्धार र व्यवस्थापन गरेको थियो। यसरी उद्धार गरिएका १३ वर्षमाथिका बालबालिकालाई बौद्धिस्थित शुभर रिकभरी, उपचार तथा पुनर्स्थापना केन्द्र र १३ वर्ष मुनिका

बालबालिकालाई लिलितपुरको बाल आवाज संस्थाको गृहमा संरक्षण गरिए आएको छ।

केन्द्रले हराएको बालबालिकाको खोजी गरी परिवारको जिम्मा लगाउने र अभिभावक पत्ता नलागेकालाई संस्थामा राखेर पठाइ र पालनपोषणका लागि समन्वय गर्दै आएको खोजतलास केन्द्रका कार्यक्रम अधिकृत सन्तोष अधिकारीले बताउनुभयो। पैसा नलाग्ने फोन १०४ लाई काठमाडौं उपत्यकाबाहेका जिल्लामा परिषदको सहयोगमा नेपाल प्रहरीको महिला, बालबालिका सेलले सञ्चालन गर्दै आएको छ।

मन्त्रालयको आँकडाअनुसार

विसं २०७३ वैशाखदेखि सुरु भएको 'सडक बालबालिका मुक्त नेपाल' अभियानबाट २०७८ असार मसान्तसम्ममा एक हजार ७८८ जना (बालक्छ-१५३६, बालिका-२५२) सडक बालबालिकाको उद्धार गरी संरक्षण व्यवस्थापन गरिएको छ।

सडकबाट ६६८ बालबालिकालाई पारिवारिक पुनर्मिलन गरिएको, २१४ लाई विभिन्न सीपमूलक तालिममा पठाइएको र ५९ जना तालिम पूरा गरी सीपमूलक कार्यमा संलग्न रहेको, ५० बालबालिकाको परिवार तथा अभिभावक नभे टिएकाले दीर्घ कालीन संरक्षणका लागि वैकल्पिक स्थाहारमा पठाइएको छ।

परिषदका बालबालिका खोजतसाल केन्द्रले पछिलो समय यही भदौ १७ गते काठमाडौंको कलडीकीबाट बेवारिसे सडक बाललिकालाई खोजी गरेर उद्धार र व्यवस्थापन गरेको थियो। यसरी उद्धार गरिएका १३ वर्षमाथिका बालबालिकालाई बौद्धिस्थित शुभर रिकभरी, उपचार तथा पुनर्स्थापना केन्द्र र १३ वर्ष मुनिका

मुलुकमा पछिलो समयमा १८ वटा बालहेल्पलाइन सेवा केन्द्र र बालबालिका खोजतलास समन्वय केन्द्रमा कोभिड-१९ हेत्प डेस्क सञ्चालन भएको छ।

यी हेल्पडेस्कबाट गत आर्थिक वर्षमा तीन हजार ५७ बालबालिकाले सहयोग लिएको छन्। परिषदले बाल हेल्पलाइन (१०९८) को थाली गरी जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेका र तत्काल उद्धारको आवश्यकता भएका ७१६ बालबालिकाको उद्धार संरक्षण र व्यवस्थापन गरेको छ, भने १० हजार ३६८ जना बालबालिकालाई बाल हेल्पलाइन सेवा प्रदान गरेको छ।

कोभिड १९ मा बालबालिकाको संरक्षण

सरकारले कोभिड-१९ लक्षित सचेतना सामग्रीको निर्माण गरी दुई लाख ६० हजार भन्दा बढीमा पहुँच पुगेको जनाएको छ, भने सातै प्रदेशका ५४२ स्थानीय तहका ६१२ जनाको सहभागितामा कोभिड-१९, मा बालबालिका केन्द्रित सेवा प्रवाहमा स्थानीय तहको भूमिका तथा तयारीसम्बन्धी भर्चुअल माध्यमबाट अन्तर्क्रिया गराइएको छ।

बालबालिकालाई कोभिड-१९ बाट संरक्षणका लागि ७५३ वटै स्थानीय तहलाई मन्त्रालयले अनुरोधपत्र पठाइएको छ। मुलुकमा ६० जिल्लाका १८० कोभिड सङ्कट बालबालिका सहायता स्वयं सेवी समूह परिचालन गरिएको छ, भने २८ वटा अस्थायी संरक्षण सेवा केन्द्रका लागि आवश्यक न्यूनतम स्वास्थ्य सामग्री सहयोग गरिएको छ। नेपाल बाल सङ्गठनको हातामा १० शब्दया भएको बालमैत्री

क्वारेन्टिन स्थल सञ्चालनका लागि सहयोग उपलब्ध गराइएको छ, भने ४५७ वटा बालगृहमा रहेका ११ हजार ३३२ बालबालिकाको अवस्था अनुगमन, समन्वय र सहजीकरण भएको छ। कोभिड-१९ बाट अभिभावकविहीन भएका ३० वटा स्थानीय तहबाट २०२ जना बालबालिकाको संरक्षण प्रक्रियाको सुरुआत गरिएको प्रवक्ता हुँदूगानाले जानकारी दिनुभयो।

राष्ट्रिय बाल दिवस मनाइदै
'सामान्य अवस्था वा कोभिड महामारी : बाल अधिकार संरक्षण हामी सबैको जिम्मेवारी' भन्ने नाराका साथ यही भदौ २९ गते प्रधानमन्त्री शेरबहादुर देउवाट भचुअलरूपमा शुभारम्भ गरिने ४७ और राष्ट्रिय बाल दिवस २०७८ का अवसरमा मनाइने बालअधिकारका क्षेत्रमा भएका प्रयास र उपलब्धिको समीक्षा हुँदैछ।

दिवसकै अवसर पारेर सडक बालबालिकामुक्त राष्ट्र नेपाल बालबालिकाको उद्धार संरक्षण व्यवस्थापन गरिएका बालबालिकाको निर्माण गरी दुई लाख ६० हजारभन्दा बढीमा पहुँच पुगेको जनाएको छ, भने सातै प्रदेशका ५४२ स्थानीय तहका ६१२ जनाको सहभागितामा कोभिड-१९, मा बालबालिका केन्द्रित सेवा प्रवाहमा स्थानीय तहको भूमिका तथा तयारीसम्बन्धी भर्चुअल माध्यमबाट अन्तर्क्रिया गराइएको छ। बालबालिकालाई कोभिड-१९ बाट संरक्षणका लागि ७५३ वटै स्थानीय तहलाई मन्त्रालयले अनुरोधपत्र पठाइ

अधि बढेन काठमाडौँ-रक्सौल रेलमार्ग

काठमाडौँ, २८ भद्रौ (रासस)।

काठमाडौँ रक्सौल रेलमार्गको प्रारम्भिक अध्ययन भएको तीन वर्ष विते पनि निर्माणका लागि प्रक्रिया अधि बढन सकेको छैन।

सुदूरीय राजधानीलाई भारतको विहार राज्यको रक्सौलसँग जोड्ने गरी रेलमार्ग निर्माण गर्ने योजना बनाएर अध्ययन भए पनि दुई देशबीचमा सम्झौता हुन बाँकी हुँदा थप अध्ययन भएर निर्माणमा जान नसकेको हो। सरकार र भारत सरकारबीच सम्झौतपत्र (एमओयु) मा हस्ताक्षर गरेपछि, मात्र प्रक्रिया अधि बढने रेल विभागका महानिर्देशक दिपक भट्टराइले बताउनुभयो। सो सम्बन्धी पत्र तयार पनि भइसकेको छ।

उहाँले भन्नुभयो, “समय मिलाएर दुई देशका बीचमा हस्ताक्षर गर्न मात्र बाँकी छ।” भारतीय पक्षले सन् २०१८ मा प्रारम्भिक (प्रिलिमिनरी इञ्जिनीयरिङ एण्ड ट्राफिक सर्वे) अध्ययन सकाएको महानिर्देशक भट्टराइले बताउनुभयो। पहिलो चरणको काम भए पनि अझै महत्वपूर्ण काम बाँकी रहेको उहाँले बताउनुभयो। अब हुने विस्तृत अध्ययनमा ‘फाइल लोकेसन सर्वेक्षण’ हुनेछ। उहाँले भन्नुभयो, “त्यसका लागि पहिले दुई देशका बीचमा समझौतारीपत्रमा हस्ताक्षर हुनुपर्छ।” भण्डे दुई महिनादेखि भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालयमा नेतृत्व नभएकाले पनि तत्काल केही गर्न सकिने अवस्था नभएको विभागले जनाएको छ।

सो रेलमार्गको लम्बाई भण्डे १३५ किमी हुने प्रारम्भिक अध्ययनका क्रममा देखिएको छ। रेलमार्ग निर्माणमा कति लगानी लाग्ने भनी यकीन न भएको महानिर्देशक भट्टराइले बताउनुभयो। विस्तृत अध्ययन हुँदा नै पहिले त्यसमा लाग्ने लगानी

यकीन हुने र त्यसकै आधारमा कहाँबाट व्यवस्थापन गर्ने भन्ने छलफल हुने उहाँले बताउनुभयो।

लगानीका विषयमा कसले कति र कसरी गर्ने भन्ने स्पष्ट भइसकेको छैन। लगानी यकीन आएपछि त्यसकै आधारमा भारत सरकारलाई भन्ने कि अरु दातृ निकायलाई भन्ने भन्ने कुरा अधि बहनेछ। उहाँले भन्नुभयो, “अहिले अन्तिम अध्ययन गरेपछि प्रतिवेदनले जे जे भन्न्य त्यसका आधारमा अधि बढिनेछ।”

रेलमार्ग निर्माण गर्दा ब्रोड गेजमा गर्ने उल्लेख छ। भारत सरकारले निर्माण गरिरहेका दुई देश जोड्ने अरु रेलमार्ग पनि ब्रोड गेजमा नै निर्माण भएको थियो। दुई देश जोड्ने सो रेलमार्ग निर्माण भएर रेल सञ्चालनमा आएपछि भारतबाट आयात हुने सामान सीमासम्म त्याउन र त्याहाँबाट सङ्गीय राजधानीसम्म लाने लागत कम हुने अपेक्षा गरिएको छ। भारतबाट आयात हुने सामानको ठूलो हिस्सा वीरगञ्जबाट आउने र त्यो सामानमध्ये काठमाडौँमा आइपुग्ने धेरै भएकाले पनि लागत कम हुनेछ। आयातका लागि कम लागत हुँदा त्यसले सामानको समेत मल्य पनि घटन जाने अपेक्षा गरिएको छ।

सरकारले आफै लगानीमा पूर्व-पश्चिम विद्युतीय रेलमार्ग अधि बढाइरहेको छ भने छिमेकी देशसँग जोड्ने गरी रेलमार्गको कतै अध्ययन र कतै निर्माण अधि बढाइएको छ। सन् २०१२ मा भारत सरकारसँग दुई देशको सीमा जिल्ला जोड्ने गरी पाँच ठाउँमा रेलमार्ग निर्माण गर्ने सहर्मति भएको थियो। भारत सरकारको अनुदान सहयोगमा पाँच स्थानमा रेल निर्माण गर्ने भनिए पनि एउटा त्यो र अर्को बथनाहारेखि विराटनगरको रेलमार्गमा मात्र निर्माण भइरहेको छ। बथनाहारेखि विराटनगरमा १८

किमीमध्ये १० किमी निर्माण भइसकेको छ। अरु तीन स्थानमा भने सुरु नै हुन सकेको छैन। नै पालमा राणाकालमै विसं १९८४ तिर भारतको रक्सौलदेखि नेपालको अमलेखगञ्ज तथा विसं १९९४ तिर जयनगरदेखि जनकपुरसम्म रेलसेवा थियो। त्यो बन्द भएको लामो समयपछि त्योभन्दा नयाँ प्रविधिको रेलमार्ग निर्माण भण्डे दुई वर्ष पहिले नै सकिएको थियो।

जयनगर-कुथारा रेल सञ्चालनकै लागि सरकारले गत वर्ष असोज २ मा दुई सेट रेल खरिद गरेको थियो। रेल सञ्चालनका लागि जनशक्ति, कार्यालयलगायत तयारी भएको थियो। सो खण्डमा पनि सेवा शुरु भइसकेको छैन। कुथाराबाट जयनगरसम्मको रेलमार्गको निर्माण भण्डे दुई वर्ष पहिले नै सकिएको थियो।

निपाह भाइरस रोगप्रति सचेत रहन भन्नालयको आग्रह

काठमाडौँ, २८ भद्रौ (रासस)।

स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयले निपाह भाइरसको सङ्क्रमणप्रति सचेत रहन आग्रह गरेको छ।

मन्त्रालयले भारतमा यस प्रकारको भाइरसको सङ्क्रमण देखिएकाले नेपालमा पनि फैलिनसक्ने भएकाले सचेत रहन आग्रह गरेको छ। मन्त्रालयका प्रवक्ता डा कृष्णप्रसाद पौडेलले भारतसँग खुला सिमा भएकाले यहाँ पनि फैलिनसक्ने भएकाले सचेत रहन आग्रह गरिएको बताउनुभयो। भारतको केरला राज्यमा केही दिन देखि निपाह भाइरसको सङ्क्रमण देखिएको छ।

उक्त भाइरसका लक्षण ज्वरो आउने, रिङगटा लाग्ने, टाउको दुख्ने, मांसपेशी दुख्ने, वाकवाकी लाने, श्वासप्रश्वासमा कठिनाइ हुने र टान्सलाइटिस देखिने गर्दछ। यो रोग बढी सङ्क्रामक पनि हुने गरेको छ।

निपाह भाइरसका लक्षण ज्वरो आउने, रिङगटा लाग्ने, टाउको दुख्ने, मांसपेशी दुख्ने, वाकवाकी लाने, श्वासप्रश्वासमा कठिनाइ हुने र टान्सलाइटिस देखिने गर्दछ। यो रोग बढी सङ्क्रामक पनि हुने गरेको छ।

उहाँका अनुसार नेपालमा अहिले सम्म उक्त भाइरसको सङ्क्रमित फेला परेका छैनन्। निपाह भाइरस एक प्रकारको पशुबाट मानिसमा सर्वे गर्ने उमालेर मात्र पिउने, बेलावेलामा साबुनपानीले हात धुने, भीडभाडमा जाँदा मास्क लगाउने गर्नुपर्छ।

निपाह भाइरस जनावरबाट

जनावर, जनावरबाट मानिस र मानिसबाट मानिसमा सर्वे गर्दछ। सङ्क्रमित चमेराबाट सुँगर, गाई, गोरु जस्ता जनावर हुँदै मानिसमा सर्वे गर्दछ। यस्तै सङ्क्रमित पशुको संसारमा आएको फलफूल प्रयोग गरेमा, सङ्क्रमित व्यक्तिको रगत, दिसा र पिसावसँग प्रत्यक्ष सम्पर्कमा आएमा पनि निपाह भाइरस सर्वे गर्दछ।

उक्त भाइरसका लक्षण ज्वरो आउने, रिङगटा लाग्ने, टाउको दुख्ने, मांसपेशी दुख्ने, वाकवाकी लाने, श्वासप्रश्वासमा कठिनाइ हुने र टान्सलाइटिस देखिने गर्दछ। यो रोग बढी सङ्क्रामक पनि हुने गरेको छ।

निपाह भाइरसबाट बच्नका लागि फलफूल राम्रोसँग पखालेर मात्र खाने, गाइवस्तुको गोठ र फार्म सफा राख्ने, मासु काटदा र पकाउँदा पञ्चा र मास्कको प्रयोग गर्ने, सकेसम्म पानी उमालेर मात्र पिउने, बेलावेलामा साबुनपानीले हात धुने, भीडभाडमा जाँदा मास्क लगाउने गर्नुपर्छ।

बाँकी अन्तिम पृष्ठमा

पानी थुक्किकरण गर्ने विधिहरू

पानी धमिलो छ भने सुखमा पानीलाई खिंगाए छान्नो

पानीलाई एक भुल्को उमालेर मात्र पिउने

उपलब्ध छ भने पानीलाई फिल्टर गर्ने

पियुस वा अक्वा ट्याक्स राखेको थुक्किकरण गर्ने

- पियुस प्रयोग गर्दा एक लिटर पानीमा तीन थोपा पियुस कोल हाल्ने बा
- ३३ मिलिमिटरको अक्वा ट्याक्सेट प्रयोग गर्दा ९० लिटर पानीमा एक थोपी अक्वा ट्याक्सेट हाल्ने राम्री धुलाउने
- पियुस वा अक्वा ट्याक्सेट हाल्ने पानीलाई राम्री सफा भाँडाले छोपेर आया घटाउन सफा राखेपछि मात्र प्रयोग गर्ने

लोकोंग संरक्षणात बच्नाले जनावरबाट राम्रा राख्ने गर्नी

मात्र

